

Az emberek között csak akkor lehetséges bármiféle szociális viszony, ha az egyik emberben megvan az érdeklődés a másik iránt. Ez az érdeklődés változik az ember életkora és a fejlettsége mértékében. Egy ősi indiai bölcsesség így szól: „A gyermekhez 5 éves koráig úgy viszonyulj, mint a királyhoz, 5-től 15 évig – mint a szolgálhoz, 15 felett – mint egy barátához” Milyen természetű az érdeklődésem a másik iránt? Miben lehetek én érdekes a számára? Megpróbálunk választ találni ezekre a kérdésekre.

Ahhoz, hogy jobban megértsük az emberek között felébredő érdeklődés természetét, forduljunk előbb a természet világához. A természetben vannak kövek, ásványok, hasznos fosszíliák. Mindezek olyan dolgok, melyeket az ember saját céljaira használ. A természeti tárgyak és az ember által alkotott tárgyak őt szolgálják. Bizonyos értelemben a tárgyakat emberi akaratnak alávetett „raboknak” lehet nevezni. Ha egy tárgy megszűnik szolgálni, akkor kidobják, és újat vesznek. Az emberek közti kapcsolatokban találkozhatunk olyan helyzettel, amikor az egyik ember úgy viszonyul a másikhoz, mint egy tárgyhöz, mint egy rabhoz. Az egyik mindig a gazda, a polgár, a másik pedig mindig az alárendelt, a szolgál. A gazda mindig csak azokkal a kötelezettségekkel kapcsolatban mutat a szolgál iránt érdeklődést, melyeket a szolgának teljesítenie kell. Ha a másik emberben csak a „tárgyi mivoltát” érzékelem, akkor lehetővé válik ennek a „tárgynak” a vétele-eladása. Történelmi mérték szerint egyáltalán nem régen éppen ez történt – rabokat, jobbágyokat vettek és eladtak. A tárgyak világában fejlődés nincsen, az elkészített tárgy nem tud nőni és változni, csak előregedni és elhasználódni. A tárgyakat és az embereket lehet manipulálni, ha az ember megengedi, hogy úgy bánjanak vele, mint egy tárggyal.

Forduljunk most a növényvilághoz. Hogyan viszonyul az ember a virágokhoz, fákhöz, bokrokhoz? Néha ugyanúgy, mint a tárgyakhoz – arra kényszerítve, hogy szolgáljanak neki. De mégis, az „ember-növény” viszonyba valami új dolog adódik. Az emberek megkülönböztetnek vad és kultúrnövényeket, az erdőt, amely magától nő, továbbá a kertet, melyről gondoskodni kell. Van a rét, amely éli a maga független életét, és a kert, amely nem tud megenni gondoskodás nélkül. A növények világával az ember szorosabb kapcsolatot épít ki, mint az ásványok világával. A növények az év ritmusával összhangban élnek, az ember ezt számításba veszi. A mag elvetése és a betakarítás között idő telik el.

Az emberek közötti kapcsolatban is felfedezhető a „növényi” érdeklődés. Ez különösen jól látható az óvodában, a nevelők és a gyerekek közötti kapcsolatokban. Maga a „gyermekkert” (oroszul így mondják az óvodát) megnevezés is utal erre a viszonyra. A nevelők magokat vetnek, melyek sok éven keresztül nőnek. Minden gyermekben van valami a vad természetből, amit meg kell nemesíteni. A gyermek az első hétéves szakaszban nő a legintenzívebben, és belenő környezetébe.

Ha a gyermekhez életének második, harmadik hétéves ciklusában is növényként viszonyulnak, akkor problémák adódnak. Az ember által elültetett fa az első években védelemre szorul, aztán függetlenné válik. A gyermek is így, fokozatosan tesz szert erőre, kiszabadul a szülők gondoskodásából, saját élettapasztalatra tesz szert. Ha a felnőttek világában az egymás iránti érdeklődésben a „növényi” jelleg dominál, gyakran látjuk, hogyan kezdi az egyik felnőtt nevelni a másikat, gyermeket látva benne, úgy gondoskodik róla, mint egy gyermekről, próbálja megvédeni a külső „káros” hatásoktól. Elismerem, hogy a másik ember növekszik és fejlődik, de ellenőrzés alatt akarom tartani ezt a folyamatot, hogy a nekem megfelelő irányba tereljem. De az ember nem merül ki az ásványi és növényi princípiumban.

A természetben van még az állatok világa. Milyen az ember viszonya az állatokhoz? Az egyiktől fél, a másikat idomítja, a harmadikat házasítja. Az állatokra az emberek vadásznak is, harcolnak velük, pl. a bikaviadalon, ráadásul a harc kifejelete előre nem ismert. Az emberek közötti kapcsolatokban gyakran megfigyelhető az egyik ember „állati” érdeklődése a másik iránt. Az egyik a vadász szerepét játssza, a másik az áldozatét, az egyik idomár, a másik vadállat. Egészen kellemetlen, ha magunkat úgy érezzük, mint a másik „ragadozó” érdeklődésének forrását. Erről tanúskodnak a nyelv különféle kifejezései: „farkasszemet néz”, „sziszeg, mint a kígyó”, „szövi a hálóját”, „kiszimatolni valamit”, stb. Bármilyen jól is viszonyuljon az ember az állatokhoz, mégis mindig van valami elháríthatatlan akadály az emberek világa és az állatok világa között.

Az embereknek van beszédük, öntudatuk, emlékezetük, fantáziájuk. Némely embernél, aki állatok között él, ezek a minőségek nem fejlődnek ki. Emlékezzünk Maugli történetére. A felnőtt ember arra hivatott, hogy érdeklődést fejlesszen más emberek iránt. A társadalomban mindenhol, ahol harcot, manipulációt, félelmet, elnyomást látunk, az emberek még ember előtti viszonyok szintjén állnak. Mikor válik emberivé az egyik embernek a másik felé irányuló érdeklődése? Azt gondolom, ez történik a művészetben, az alkotásban. Amikor a zenészek zenekarban játszanak, az énekesek kórusban énekelnek, a színészek a színpadon játszanak, emberi érdeklődést tapasztalnak egymás irányában. A hétköznapi életben gyakran szimpátiát vagy antipátiát éreznek egymás iránt, de a művészetben való élet a közös ügynek köszönhetően szimpátiáik és antipátiáik fölé emeli őket.

Amikor az ember megérti, hogy egymagában semmit jelentőset és értékeset sem tud létrehozni a többiek számára, elkezd más embereket, lehetséges társakat keresni egy alkotóközösséghez. Nem szabad azt gondolni, hogy ez a keresés mindig gyorsan és sikeresen történik. Mindannyiunkat folyamatosan az a veszély fenyeget, hogy a nem-alkotó viszonyok szintjére ereszkedünk, hogy kritizálni kezdjük a másikat, élni tanítjuk, szigorú kereteket állítunk neki, stb. Ahogyan állati szintű kapcsolatokra ereszkedem, vagy lejjebb, elvesztem a saját szabadságomat, és megsértem a másik szabadságát. A másik felnőtt ember feletti kontroll természetes módon megfoszt a szabadságtól engem magamat, és nem ad lehetőséget a másiknak a szabad alkotásra. Ha elértem a szabadságnak valamilyen fokát, akkor másoknak érdekes lesz velem kapcsolatot építeni, biztonságban fogják érezni magukat. És fordítva, engem is vonzani fog egy szabad ember, mert érdekes lesz megtudnom a szabadsághoz vezető útját. A rabsághoz vezető út ismerősebb az emberek számára, a történelem példák tömegét hagyta arra, hogyan váltak emberek ideológiák, vallási doktrínák, pénz, hatalom stb. rabjaivá. A szabadsághoz vezető út hosszú és nehéz, de csak ezen az úton találhatom meg az emberit önmagamban és más emberekben.

2005. július

A fordítás alapja: <http://bdn-steiner.ru/modules.php?name=Books&go=page&pid=1402> Fordította: Rákos Éva